Het Leonardo-concept.

"Iedere school heeft hoogbegaafden, niet alleen het gymnasium. Het is het zoeken waard. Het is van wezenlijk belang dat een kind de aandacht in het onderwijs krijgt dat het nodig heeft. Onderwijs op maat (Groensmit, Talent 2007)!"

Universiteit Utrecht
IVLOS lerarenopleiding
September 2009
Elvita Maseda Lamelas

Inhoud:

		Pagina
Inleiding		
1	Het RSG Lingecollege	3
2	Kenmerken van hoogbegaafdheid	4
2.1	Wat zijn de behoeften van hoogbegaafden	6
2.2	Aan welke eisen moet de leerstof voor een hoogbegaafde voldoen?	6
3	Leonardoscholen	7
3.1	Wat is het leonardo-concept?	7
3.2	Intakeprocedure Leonardoschool	8
3.3	Lesprogramma Leonardoschool	8
3.4	Eigenschappen Leonardo leerkracht	9
4	Leonardocolleges	9
5	Hoogbegaafdheid in het Voortgezet Onderwijs	11
5.1	Begaafdheidsprofielscholen	12
6.	Conclusies en aanbevelingen	14
Literatuurlijst		18

Bijlage 1: Lesprogramma Leonardoschool

Bijlage 2: Zelfbeoordelingsinstrument begaafdheidsprofielschool

Bijlage 3: Begaafdheisprofiel Utrechts Stedelijk Gymnasium

Inleiding

Hoogbegaafdheid is momenteel een thema dat bijzonder in de belangstelling staat bij scholen, ouders, media en overheid. Scholen lijken in toenemende mate geconfronteerd te worden met leerlingen die getalenteerd, hoogintelligent of (hoog)begaafd zijn. Leerlingen die over het algemeen snel van begrip zijn, weinig instructie nodig hebben en meer leerstof aankunnen dan het reguliere curriculum biedt. Meerdere scholen voor voortgezet onderwijs hebben reeds maatregelen getroffen om beter aan te sluiten bij de specifieke pedagogische en onderwijskundige behoeften van hoogbegaafde leerlingen. Dat gebeurt op zeer uiteenlopende manieren. Deze variëteit in onderwijsarrangementen heeft niet alleen te maken met verschillende achtergronden van scholen maar ook met het gebrek aan (wetenschappelijke) eenduidigheid over wat hoogbegaafdheid is, wat een adequate onderwijsaanpak is en met de grote verschillen in uitingsvormen van hoogbegaafdheid. Duidelijk is wel dat goede opvang en begeleiding van hoogbegaafde leerlingen veel expertise, organisatievermogen, creativiteit en vooral ook enthousiasme en doorzettingsvermogen van de school vraagt CPS, 2005). Want de ervaringen van hoogbegaafde leerlingen die door onderpresteren in een negatieve spiraal terecht zijn gekomen tonen overduidelijk aan dat passend onderwijs en gerichte begeleiding ook voor deze categorie leerlingen een maatschappelijke noodzaak is. Plusklassen en zelfs speciale scholen schieten uit de grond. Niet alleen in het voortgezet onderwijs maar ook op basisscholen. Zo ook de zogenaamde Leonardoscholen, basisonderwijs voor hoogbegaafde leerlingen.

In augustus 2008 is BasisBuren, de stichting voor openbaar onderwijs in de gemeente Buren, gestart met een afdeling voor hoogbegaafde basisschoolleerlingen. Twee scholen van het bestuur kregen een hoogbegaafdenafdeling waar gewerk zal worden volgens het Leonardo-concept. In augustus 2009 zullen er drie groepen Leonardoleerlingen zijn. De leeftijd van deze leerlingen is vanaf groep 3 t/m 8. Eén groep bestaat uit leerlingen uit groep 3,4 en 5, de tweede groep uit leerlingen uit groep 6 en de derde groep uit leerlingen uit groep 7 en 8. In de klassen zitten maximaal 16 leerlingen en deze klassen maken gewoon deel uit van de school. De directie van het RSG Lingecollege is benaderd door BasisBuren met de vraag wat de school kan betekenen voor deze Leonardoleerlingen. Via de directie is deze vraag bij mij terechtgekomen. De volgende onderzoeksvraag zal in dit stuk centraal staan:

“Op welke wijze kan het RSG Lingecollege zo goed mogelijk aansluiten bij de behoeften van een Leonardoleerling?”

Dit wordt vertaald in de volgende onderzoeksvragen geformuleerd door de directie RSG Lingecollege:

- Hoe werkt een Leonardoschool?
- Heeft een Leonardoschool een eigen didactische aanpak?
- Hoe ziet het onderwijs eruit op een Leonardoschool?
- Welke toelatingscriteria worden gebruikt op een Leonardoschool?
- Hoe groot is de invloed van het pedagogische klimaat c.q. pedagogische aanpak op het goed functioneren van een Leonardoleerling?
- Krijgen we in het voortgezet onderwijs te maken met jonge leerlingen (slaan ze klassen over)?
- Wat wordt er in het voortgezet onderwijs gedaan aan begeleiding van hoogbegaafden?

Mijn doel is om een goed beeld te geven van het Leonardo-concept en om de verschillende onderwijsarrangementen voor hoogbegaafden in het voortgezet onderwijs te beschrijven.

Hoofdstuk 1 geeft informatie over het RSG Lingecollege. In Hoofdstuk 2 geef ik informatie over de kenmerken en behoeften van hoogbegaafdheid en eisen voor de leerstof van hoogbegaafden. In Hoofdstuk 3 beschrijf ik het Leonardo-concept en hoe dat in de praktijk werkt in de Leonardoscholen. Hoofdstuk 4 geeft informatie over het Leonardocollege. In hoofdstuk 5 worden de mogelijkheden van begeleiding aan hoogbegaafden in het voortgezet onderwijs beschreven en hoofdstuk 6 bevat de conclusies en aanbevelingen.

Onderzoeksopzet:

De resultaten van mijn onderzoek zullen met name voortkomen uit literatuuronderzoek en uitkomsten van interviews met de volgende instanties/personen:

- Directie RSG Lingecollege (Gert Bekendam)
- BasisBuren (projectleider Leonardoschool)
- Vereniging Begaafdheidsprofielscholen: voorzitter mw. M. Broodbakker
- CPS Onderwijsontwikkeling en Advies: twee consultants
- Stichting Leonardo Onderwijs Nederland: de heer J. Hendrickx

Hoofdstuk 1 Het RSG Lingecollege

RSG Lingecollege biedt de leerlingen een breed onderwijsaanbod van praktijkonderwijs tot en met gymnasium. Binnen dat brede aanbod onderscheidt

de school zich voor de leerlingen met een vmbo-vakcollege en versterkt TalenOnderwijs. Sinds 2009 is er ook een sportklas.

RSG Lingecollege is de enige school voor voortgezet onderwijs in Tiel en directe omgeving en heeft daardoor een verantwoordelijkheid voor de leerlingen uit Tiel en omgeving die verder reikt dan de schoolgrenzen. De school, die ruim 2.700 leerlingen telt, biedt de leerlingen de volledige breedte aan onderwijsrichtingen van praktijkonderwijs, internationale schakelklas, vmbo inclusief vmbo-vakcollege, havo, vwo inclusief versterkt talenonderwijs tot en met gymnasium. (studiegids 2008-2009).

De reden voor het RSG Lingecollege om na te denken over eventuele begeleiding van hoogbegaafden is de vraag van de Stichting BasisBuren wat de school kan betekenen voor de Leonardoleerlingen.

Hoofdstuk 2 Kenmerken van hoogbegaafdheid

Over de kenmerken van hoogbegaafde leerlingen is veel geschreven. Deze kenmerken kunnen erg sterk van elkaar verschillen en daar zijn veel lijsten van in omloop. Hieronder staat een selectie van een aantal in omloop zijnde lijsten (Boer, Bosch-Schijns, Hulsbeek,vd Molen, Stadhouders, Steenbergen, 2006):

- Hoge intelligentie (IQ hoger dan 130)
- Vroege ontwikkeling (praten, lezen en getalbegrip)
- Uitblinken meerdere gebieden
- Gemakkelijk kunnen leren
- Goed leggen van (causale) verbanden
- Makkelijk kunnen analyseren van problemen
- Het maken van grote denksprongen
- Jong geïnteresseerd in zingevingsvragen
- Hoge mate van zelfstandigheid
- Brede of juist specifieke interesse
- Hoge motivatie/veel energie/leergierig
- Creatief/origineel
- Perfectionistisch
- Apart gevoel voor humor
- Hoge mate van concentratie/aan diverse zaken tegelijk kunnen werken
- Hekel aan oefenen en herhalen

Als aanvulling op deze lijst van kenmerken wordt onderstaand een overzicht van een aantal concrete gedragingen gegeven, die kenmerkend zijn voor hoogbegaafde leerlingen en die in de schoolpraktijk kunnen worden

waargenomen (Boer, Bosch-Schijns, Hulsbeek,vd Molen, Stadhouders, Steenbergen, 2006).

Een hoogbegaafde leerling:

- Heeft altijd vragen - Is een grote gisser (en probeert uit de context af te leiden) - Is een zeer nieuwsgierige onderzoeker - Is vaak diep mentaal en fysiek betrokken (en soms afwezig hierdoor) - Drijft op complexiteit - Gebruikt vaak ongewoon en complex vocabulaire - Heeft flitsende, onnozele en vreemde ideeën - Hangt rond en test uit - Discussieert in detail, is kritisch en bewerkt stellingen	- Kan bovengemiddeld, gemiddeld en ook onder gemiddeld presteren - Laat sterke gevoelens en opties zien - Weet het vaak al - Toont meesterschap na één à twee repetities - Ontwikkelt ideeën - Prefereert vaak ouder gezelschap - Onderzoekt de toepassingen - Start projecten - Creëert nieuwe ontwerpen - Geniet van leren - Is een uitvinder - Is hoogst zelfkritisch

Ook hoogbegaafde kinderen zijn afhankelijk van allerlei omgevingsfactoren, zoals veilig leerklimaat, contact met de docenten, contacten met ‘ peers’ etc. Meerdere hoogbegaafde leerlingen presteren niet volgens verwachting. Er zijn hoogbegaafde kinderen die zich harmonisch ontwikkelen in tegenstelling tot een aantal van deze leerlingen die zich disharmonisch ontwikkelt. Vooral deze laatste groep maakt het voor scholen soms lastig om de juiste pedagogische en onderwijskundige keuzes te maken en maatwerk te leveren dat echt past bij deze leerling (CPS, 2005).

Hoe kunnen scholen voorkomen dat hoogbegaafde leerlingen zich gaan vervelen, niet meer opletten storend gedrag gaan vertonen, gaan onderpresteren etc. (CPS, 2005)?

- Scholen en docenten dienen zich te realiseren dat deze leerlingen vanuit hun hoge intelligentie en hoogbegaafdheid specifieke kenmerken en daarbij horende behoeften hebben.
- Vooral het pedagogisch handelen van docenten is van grote invloed op het functioneren van deze leerlingen.
- Scholen en docenten dienen over voldoende (leer)middelen te beschikken. Bijvoorbeeld bij de Stichting Perdix van het IVLOS in Utrecht zijn voor meerdere vakken verrijking- en verbredingsmaterialen ontwikkeld. Deze

materialen hebben kenmerken die aansluiten bij specifieke leerbehoeften van hoogbegaafde leerlingen.

2.1 Wat zijn de behoeften van hoogbegaafden?

(hoogbegaafdheid.nu, 2008)

- Gezien, geaccepteerd en gewaardeerd worden zoals het is.
- Autonomie, ruimte om zelf te kiezen, zelf te ontdekken, zelf te ervaren en de dingen op een eigen manier te doen.
- Intellectuele stimulans, uitdaging op het eigen niveau.
- Steun bij het leren van academische vaardigheden.
- Steun bij het leren van leer- en werkstrategieën.
- Steun bij het leren van sociale vaardigheden.
- Steun op emotioneel gebied (om zichzelf te leren begrijpen, een positief
- zelfbeeld op te bouwen en leren omgaan met uitdagingen en stress).
- Contact met gelijkgestemden.
- Geen eenzijdige nadruk op prestaties of 'het hoogbegaafd zijn'.
- Begrip voor mogelijke verschillen in intellectuele, emotionele en motorische ontwikkeling.
- Begrip voor vaak voorkomende emotionele intensiteit / hooggevoeligheid.

2.2 Aan welke eisen moet de leerstof voor een hoogbegaafde voldoen?

Bonset, Ebbers en Wientjes (2005) destilleerden uit diverse bronnen criteria voor specifiek lesmateriaal voor hoogbegaafden en kwamen tot het volgende overzicht van kenmerken:

- heeft een hoge moeilijkheidsgraad
- bestaat uit interessante en uitdagende opdrachten
- bestaat uit open opdrachten
- laat leerlingen echte problemen oplossen
- laat leerlingen werken met abstracte begrippen en generalisaties
- bevat voor leerlingen nieuwe lesstof
- vraagt van de leerlingen een onderzoekende houding
- laat leerlingen zoeken naar samenhang en verbanden
- geeft leerlingen ruimte voor zelfstandigheid en ook samenwerking
- laat leerlingen werken met een variatie aan informatiebronnen
- stimuleert de metacognitieve vaardigheden (leren leren) van de leerlingen

Hoofdstuk 3 Leonardoscholen

3.1 Wat is het Leonardo-concept?

De Leonardoscholen werken volgens het Leonardo-concept. Het Leonardo-concept is in 2005 opgericht een wordt ontwikkeld en bewaakt door de Stichting Leonardo Onderwijs Nederland (SLON), met als voorzitter Jan Hendrickx. Er is een explosieve groei te zien van het aantal scholen dat Leonardo onderwijs aanbiedt of gaat aanbieden. In het afgelopen jaar hebben zich 15 scholen verbonden aan het Leonardo-concept. In 2009 zullen nog minimaal 25 scholen starten. De Stichting wil binnen 5 jaar een landelijk dekkend netwerk gerealiseerd hebben van Leonardoscholen voor hoogbegaafde leerlingen van vier tot twaalf jaar en Leonardocolleges van twaalf tot achttien jaar.

De Leonardoschool is geen aparte school; deze scholen worden opgezet als afdelingen van bestaande scholen (partnerschool), waarbinnen de leerlingen een groot deel van de week een eigen leerprogramma volgen. De kinderen van de Leonardoschool worden via deze partnerschool ingeschreven. De partnerschool ontvangt van het Rijk per leerling een lump sum vergoeding. Dit bedrag vormt de basisbekostiging van het Leonardo onderwijs. De extra middelen die nodig zijn worden bekostigd door o.a. subsidies, donaties en vrijwillige bijdragen van ouders.

Naast het ontwikkelen en bewaken van het Leonardo-concept heeft de Stichting als doel voor de hoogbegaafden het creëren van een uitdagende leeromgeving zonder belemmeringen en het zich in eigen tempo kunnen ontwikkelen. De Stichting zal dit doel nastreven door (SLSN 2009):

- Kinderen met een hoog leervermogen gebruik te laten maken van het specifieke Leonardo-concept, waarbinnen het opdoen van vaardigheden, waarmee het kind zich in de maatschappij van dienst kan zijn, centraal staat;
- Het Leonardo-concept toegankelijk te maken voor alle kinderen met een hoog leervermogen, onafhankelijk van de sociaal-economische status van de ouders, land van herkomst, geloof of ras;
- Het oprichten van een landelijk dekkend netwerk operatief volgens het Leonardo-concept;
- De standaardisering van het Leonardo-concept op alle Leonardoscholen;
- De bekostiging regulier gefinancierd te krijgen door de Rijksoverheid;
- Het zuiver houden van de uitvoering van het Leonardo-concept op alle Leonardoscholen;
- De kwaliteit te bewaken van het Leonardo-concept op alle Leonardoscholen.

3.2 Intakeprocedure Leonardoschool

De intakeprocedure voor toelating op een Leonardoschool is als volgt (SLSN 2009):

1. Ouders dienen contact op te nemen met school.
2. Voorwaarde voor toelating is een door een erkend orthopedagogisch bureau of GZ-psycholoog uitgevoerd intelligentieonderzoek. De testpersoon dient aanwijsbare expertise te hebben opgebouwd op het gebied van hoogbegaafdheid. Minimumnorm voor plaatsing op een Leonardo afdeling is IQ 130 of meer. In uitzonderlijke gevallen kan hiervan afgeweken worden.
3. Vóór de officiële toelating verzamelt het bestuur van desbetreffende Leonardo afdeling verdere gegevens via een gesprek met de ouders en het opvragen van het onderwijskundig rapport bij de school van herkomst.
4. Na bericht van toelating vind inschrijving plaats. Dit gebeurt op de school waar de Leonardo afdeling aan gekoppeld is.

3.3 Lesprogramma Leonardoschool

Om een goed beeld te krijgen van hoe het onderwijs er op de Leonardoschool uitziet en waar het verschilt van het reguliere onderwijs zie in bijlage 1 de lesprogramma's van groep 1 t/m groep 8.

Gewerkt wordt met kleine groepen van maximaal 16 leerlingen. Methodes worden voornamelijk als bronnenboeken gebruikt en de eigen laptop is het belangrijkste hulpmiddel bij het leren. Naast groepsleerkrachten worden diverse lessen door vakspecialisten gegeven. Ook de maatschappelijke omgeving (o.a. bedrijfsleven) wordt veelvuldig ingeschakeld voor gastlessen, zowel in als buiten de school.

Door het rijke aanbod dat de kinderen krijgen en de mogelijkheid tot doorwerken op eigen niveau met taal en rekenen is het overslaan van klassen in principe niet aan de orde binnen Leonardoscholen. Hierdoor wordt voorkomen dat kinderen op te jonge leeftijd doorstromen naar middelbaar en universitair onderwijs.

In principe kan elke hoogbegaafd kind deelnemen aan Leonardo onderwijs, tenzij de mate van handicap van het kind het leerproces van de groep zeer belemmert. De ervaring heeft inmiddels al uitgewezen, dat aspecten van b.v. Asperger, ADD, ADHD en PDD-NOS bij veel kinderen in de Leonardo setting minder pregnant aanwezig zijn dan op een reguliere basisschool (SLSN 2009).

3.4 Eigenschappen Leonardo leerkracht

De leerkrachten en vakdocenten van de Leonardoschool zijn verplicht om speciale training te volgen. Deze trainingen worden in opdracht van de Leonardostichting gegeven door hiervoor speciaal opgeleide trainers. De trainingen die gevolgd moeten worden zijn o.a. 'hoogbegaafdheid',' topdown leren', 'leren leren', 'communicatie/omgaan met hoogbegaafden'.

Onderstaand volgen enige eigenschappen waaraan een leerkracht van een Leonardoschool dient te voldoen volgens de Leonardostichting (SLSN 2009):

- Heeft een duidelijke klik met de aan zijn zorgen toevertrouwde kinderen;
- Accepteert dat kinderen slimmer kunnen zijn dan hij/zij zelf;
- Is meer begeleider en stimulator van leerprocessen dan overdrager van kennis;
- Durft los te laten, zowel de kinderen als de methodes, maar behoud wel overzicht;
- Kan goed luisteren naar wat de kinderen te vertellen hebben;
- Is tolerant, maar weet waar nodig grenzen te stellen;
- Treedt a priori stimulerend op in plaats van corrigerend;
- Ziet zijn klas als een veilige thuisbasis van waaruit kinderen de wereld verkennen, in en buiten school;
- Is creatief in het ontwikkelen van nieuwe lesinhouden;
- Verdiept zich in de achtergrondkennis over hoogbegaafdheid en de mogelijke relatie tussen hoogbegaafdheid en Asperger, PDD-NOS, ADD etc.;
- Is bereid de voor Leonardo onderwijs benodigde trainingen te volgen.

Hoofdstuk 4 Leonardocolleges

"*Maar kinderen die acht jaar onderwijs op hoog niveau hebben gehad, kunnen niet naar een gewone brugklas. Sommigen zullen bijvoorbeeld met wiskunde al op het niveau van een vijfdeklasser zitten. En dus is een Leonardo College de enige logische oplossing,"* aldus volgens de Leonardostichting (SLSN 2008).

Het Leonardoconcept betekent een doorgaande lijn voor hoogbegaafden en wordt na de basisschool doorgetrokken op een Leonardocollege. Dit kan beschouwd worden als een stroming binnen een bestaand VWO met een eigen onderwijsprogramma. Het niveau van het onderwijs op het Leonardocollege ligt op HBO/universitair niveau. Samenwerking met een universiteit ligt dan ook voor de hand. Bij de realisatie van de Leonardoschool en het Leonardocollege wordt het bedrijfsleven nadrukkelijk betrokken. Er ligt voor het bedrijfsleven

dan een groot belang: optimale ontwikkeling van getalenteerde jongelui in de eigen regio en de mogelijkheid om met hen kennis te maken via stages en onderzoekstrajecten (SLNS 2008).

Sinds februari 2009 heeft de SLSN een nieuwe directeur en gaat de Jan Hendrickx zich in de toekomst richten op het doorontwikkelen van het Leonardo concept in het voortgezet onderwijs. Niet alleen het concept van de Leonardoscholen is nieuw en nog steeds in ontwikkeling maar dit geldt nog sterker voor de Leonardocolleges.

Er bestaat momenteel maar één Leonardocollege "in wording", namelijk binnen het Walburg College te Zwijndrecht. Op deze school betreft het een pilot dat in schooljaar 2008/ 2009 van start is gegaan onder de naam '130 CC Masterclass". Omdat het concept nog nieuw is wordt eerst van start gegaan met een pilot. In deze pilot is een selecte groep leerlingen samen met de school en enkele docenten aan de slag gegaan met dit nieuwe onderwijsconcept. Uiteindelijk zal in een tijdsbestek van drie jaar een definitieve versie van dit volledig nieuwe onderwijsconcept gemaakt worden waarin de ervaringen met deze pilot worden verwerkt. Het doel is om in anderhalf jaar tijd te groeien naar het Leonardo College concept.

In 2008 bestond de klas uit 20 leerlingen die drie jaren bij elkaar blijven, waarna ze doorstromen naar het Tweede Fase Onderwijs (Gymnasium, Atheneum of havo). Dit houdt in dat geen van de leerlingen in deze eerste drie jaar kan blijven zitten. Ze krijgen de mogelijkheid zich te ontwikkelen tussen 'gelijken' en zullen extra projecten aangeboden krijgen.
De school wordt voor het grootste gedeelte bekostigd met publieke middelen, dus door het ministerie van OC&W. De extra kosten voor kleinere groepen en speciale vakken worden gefinancierd via donaties en subsidies.

De leerlingen van de 130 CC Masterclass moeten aan de volgende criteria voldoen:

- de leerling moet gemotiveerd zijn het uitgebreide lesprogramma van de masterclass te willen volgen
- de leerling moet een IQ-score van minimaal 130 hebben
- de leerling moet minimaal 10 jaar zijn

Wat biedt het Walburg College de masterclassleerling?

- Pilot 130 CC masterclass voor gegarandeerd 3 leerjaren (geen zittenblijvers)
- Normale eerste fase curriculum in minimale tijd

- TweeTaligOnderwijs
- Nieuw vak: Wetenschapsoriëntatie
- Nieuw vak: Onderzoeken en Ontwerpen (Technasium)
- Keuzemogelijkheid Latijn en Grieks (Gymnasium)
- Keuzemogelijkheid Chinees (buitenschoolse activiteit)
- Extra lessen van 'Masters' uit het werkveld (bijv. bedrijfsleven, universiteit)
- Extra aandacht voor 'leren leren' op eigen niveau
- Mogelijkheid voor extra bijstand van psycholoog/ervaringsdeskundige wanneer nodig
- Buitenschoolse activiteiten zoals Musical, Kijk en Luister, Speaking Contest, Debating Club
- Internationalisering

In het schooljaar 2009-2010 zullen de volgende scholen starten met een Leonardocollege: Picasso Lyceum te Zoetermeer, Aloysius College te Den Haag en het Rijswijks Lyceum te Rijswijk.

Hoofdstuk 5 Hoogbegaafdheid in het voortgezet onderwijs

Bij het afstemmen van onderwijs en begeleiding op hoogbegaafde leerlingen wordt over het algemeen gekozen voor versnellen in combinatie met verbreding en verdieping. Waar scholen voor kiezen en hoe ze hieraan inhoud en vorm geven hangt sterk samen met kenmerken van de school, visie op onderwijs en hoogbegaafde leerlingen, deskundigheid en bereidheid docententeam en de beschikbaarheid van (leer)middelen en de leerlingen (CPS, 2005).

Voorbeelden verschillende onderwijsarrangementen:

- VWO+ programma's: leerlingen die werken in een plusklas verblijven het grootste deel van de tijd in de reguliere groep, maar verlaten die voor een deel van de schoolweek om naar een speciale groep te gaan met andere begaafde leerlingen. Hierbij is een grote variatie te zien in soorten curricula, bijvoorbeeld tweetalig vwo of een vwo+ leerroute naast het reguliere programma.
- Compacten en verrijken (C&V): een didactisch model waarbij (hoog)begaafde leerlingen de normale leerstof in compacte vorm krijgen aangeboden. Hierdoor komt ruimte vrij voor verrijkingsactiviteiten.
- Het draaideurmodel (DD): waarbij hoogbegaafden, die de gewone leerstof in versneld tempo kunnen verwerken, reguliere lessen gedeeltelijk mogen missen om daarvoor in de plaats deel te nemen aan een verbredingstraject.
- Leer(stof)lijnen model: waarbij het (vak)programma wordt ingedikt en leerlingen ook kunnen versnellen. In de daardoor vrijkomende tijd werken de leerlingen aan vrij te kiezen activiteiten. Er wordt gedifferentieerd naar

belangstelling, wat voor leerlingen wisselende leerlijnperspectieven kan opleveren.

Volgens het CPS is kenmerkend voor bovenstaande aanpakken dat men denkt vanuit de aanname dat hoogbegaafde leerlingen sneller leren, minder instructie nodig hebben en zelfstandiger leren. Veel minder aandacht lijkt er te zijn voor hoogbegaafde leerlingen die, doordat ze bijvoorbeeld niet kunnen plannen of uit faalangst uitdagende of moeilijke opdrachten uit de weg gaan (CPS, 2005).

Volgens het CPS kunnen we stellen dat het uitbreiden en aanpassen van het curriculum door verbreding, verrijking en versnellen op zich geen voldoende garanties biedt voor een succesvol doorlopen van de school door hoogbegaafde leerlingen. Het project BegaafdheidsProfielScholen (BPS) biedt een totaal onderwijspakket aan waarin de school aandacht heeft voor onderwijsbeleid en organisatie, visie op onderwijs, didactiek en pedagogiek, de zorg en begeleiding van de hoogbegaafde leerlingen doordenkt en afstemt op de specifieke behoeften van hoogbegaafde leerlingen waardoor dit project mogelijk op termijn wel die garanties oplevert (CPS, 2005).

5.1 Begaafdheidsprofielscholen

In het schooljaar 2004/2005 is bij het CPS te Amersfoort het project BegaafdheidsProfielScholen (BPS) gestart. In dit door het ministerie van OCW gestimuleerd project (ook financieel) is het de opzet om in enkele jaren te komen tot een landelijk dekkend netwerk van ca. 25 BPS voor voortgezet onderwijs. Het is de bedoeling dat de scholen zich in een periode van 2, uiterlijk 3 jaar ontwikkelen tot begaafdheidsprofielscholen. Deze scholen kenmerken zich door kwalitatief hoogwaardig onderwijs en begeleiding aan hoogbegaafde leerlingen. Dit is herkenbaar in (Vereniging BPS, 2009):

- een zorgvuldige intake en plaatsing van de leerling, mede gebaseerd op brede diagnostische kennis
- een ruim inhoudelijk aanbod binnen een flexibel programma voor dit type leerling
- zorgvuldige begeleiding van deze groep leerlingen
- bereidheid de aanwezige expertise te delen met ouders en met andere scholen in de regio

De 24 scholen die deelnemen aan het project hebben zich verenigd in de vereniging BPS. Om de drie jaren vindt onderlinge visitatie plaats om de kwaliteit te waarborgen en certificering te herbevestigen.

Bij elke verandering of vernieuwing binnen het onderwijs of een school staat of valt de implementatie ervan met de betrokkenheid van alle actoren binnen de school. Scholen die opteren voor het profiel begaafdheid zullen zich kritische moeten afvragen of er voldoende draagvlak is binnen de school. Draagvlak onder de medewerkers is een absolute voorwaarde gezien de specifieke deskundigheid en veranderbereidheid die dit profiel vraagt. Ook zal de school op voorhand de zekerheid van een minimumaantal leerlingen voor dit specifieke profiel moeten hebben. Immers investeren in een beperkt aantal leerlingen levert op termijn voor een school te weinig rendement op (CPS, 2005).

De pedagogische- en onderwijskundige behoeften van hoogbegaafde leerlingen zijn door CPS vertaald in standaarden en indicatoren. Geprobeerd is een zo volledig mogelijk beeld te creëren van zaken die een belangrijke rol spelen als scholen hun onderwijs willen afstemmen op de specifieke behoeften van hoogbegaafde leerlingen. Op deze wijze krijgen scholen handreikingen om hun eigen onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen te beoordelen. In de concrete uitwerking van de standaarden en indicatoren zullen tussen scholen verschillen blijven bestaan. Dit is ook de wens van de overheid: scholen zijn autonoom in de keuzes die zij maken bij de inrichting en vormgeving van hun onderwijs, mits passend binnen de bestaande wet- en regelgeving (CPS, 2005).

Er is een analysemodel ontwikkeld (zie bijlage 2) om vast te stellen op welke onderdelen de school zich nog moet ontwikkelen om te kunnen voldoen aan de kwaliteitscriteria van het begaafdheidsprofiel. Dit model is als zelfbeoordelinginstrument opgenomen en vormt de leidraad bij het diagnosegesprek dat CPS houdt met een aspirant begaafdheidsprofielschool. Samen met de school wordt de huidige situatie van het onderwijs en de begeleiding van de hoogbegaafde leerlingen op school in kaart gebracht. Vervolgens wordt gekeken waar ontwikkelpunten liggen voor de school.Deze ontwikkelpunten zijn vervolgens uitgangspunt bij het samenstellen van het actieplan van de school voor een periode van telkens één schooljaar. Tijdens het schooljaar vindt regelmatig terugkoppeling plaats met zowel CPS als de andere scholen die een ontwikkeltraject zijn ingegaan. Aan het eind van een periode wordt door de school een verslag of rapportage opgesteld waaruit blijkt op welke onderdelen de scholen progressie heeft geboekt. De procedure herhaalt zich met als resultaat dat de school na twee schooljaren voldoet aan een groot aantal van de kwaliteitscriteria en voor de overige afspraken maakt binnen de samenwerkingsvorm met de andere begaafdheidsprofielscholen (CPS, 2005).

Als voorbeeld zie het Begaafdheidsprofiel van het Utrechts Stedelijk Gymnasium (bijlage 3). Een school met één van de oudste tradities in het begeleiden van hoogbegaafden.

Wat het Primair Onderwijs betreft is er in 2006 op initiatief van CPS en gesubsidieerd door de overheid de pilot Begaafdheidsprofielscholen Primair Onderwijs (PO) van start gegaan. Bij de eindevaluatie is één van de aanbevelingen die het CPS doet dat samenwerking zeer gewenst is tussen basis-, voortgezet- en wetenschappelijk onderwijs. De doorgaande lijn vanaf groep 1 naar universiteit of hogeschool moet dóórgaand zijn en niet onderbroken worden CPS, 2007).

Hoofdstuk 6 Conclusies en aanbevelingen

6.1 Interviews

Voordat ik inga op de onderzoeksvraag zal ik onderstaand de interviewvragen met Jan Hendrickx, voorzitter van de Stichting Leonardo Onderwijs Nederland, en Marijke Broodbakker (voorzitter Stichting Begaafdheidsprofielscholen) uiteenzetten die relevant zijn voor het beantwoorden ervan.

Interview Jan Hendrickx d.d. 12 juli 2009:

- Is er al onderzoek geweest naar hoeveel Leonardoleerlingen er inmiddels op het voortgezet onderwijs zitten?

We weten het niet precies maar ik denk een kleine 20. Aangezien de meeste Leonardo basisscholen niet langer dan twee jaar bestaan is het aantal niet erg groot.

- Is er iets bekend over de schoolkeuzes van deze Leonardoleerlingen en denkt u dat ze in een niet Leonardocollege passen?

Aangezien deze leerlingen niet meer dan 1 jaar Leonardo onderwijs hebben genoten is hun voorsprong niet erg groot en denk ik dat het geen probleem is om ze in te passen in een niet Leonardo College.

- Wie bewaakt de kwaliteit etc. van het eerste Leonardocollege in Zwijndrecht?

Binnen de Stichting is er een 'Denktank' opgericht waarin de scholen met een Leonardocollege of scholen die een Leonardocollege gaan oprichten participeren. Deze Denktank komt een aantal keren per jaar bij elkaar en daar wordt alles besproken.
Het Leonardocollege in Zwijndrecht betreft een pilot. Na 1 jaar volgt een schriftelijke evaluatie en na drie jaar zal er een audit plaatsvinden waarbij de school getoetst zal worden aan alle criteria die opgesteld zijn.

- Zijn er voor de Leonardocolleges al kwaliteitscriteria opgesteld?

Nee hier gaan we het komende jaar mee aan de gang. We gaan als eerste met het Leonardocollege in Zwijndrecht om tafel om samen kwaliteitscriteria te benoemen. Hiervoor zal als uitgangspunt de didactische en sociaal-emotionele behoeften van hoogbegaafden genomen worden.

- Wat is volgens u het belangrijkste verschil tussen een Leonardocollege en een Begaafdheisprofielschool?

Het Leonardoconcept biedt een doorlopende leerlijn vanaf de basisschool. We zijn nu bezig om doorlopende leerlijnen te ontwikkelen van 4 tot 18 jaar.

-Welke stappen moet een school ondernemen die geïnteresseerd is in het oprichten van een Leonardocollege?

- Neem contact met me op of kom naar de informatiebijeenkomsten die we drie keer per jaar houden. Kijk op onze website voor verdere informatie.

Interview Marijke Broodbakker d.d. 17 juli 2009:

Wat is volgens u het belangrijkste verschil tussen een Leonardocollege en een Begaafdheisprofielschool (BPS)?

De Leonardocolleges werken vanuit één concept. De BPS kunnen keurmerk Leonardocollege krijgen maar de Leonardocolleges kunnen geen keurmerk BPS krijgen. Onder de verschillende onderwijsarrangementen van de BPS kennen we ook de aparte klassen voor hoogbegaafden. Je kan je afvragen of leerlingen die alleen naar een Leonardocollege gaan straks goed zullen functioneren in de maatschappij.

Past een Leonardoleerling binnen een BPS school?

Uiteraard. Binnen het project BPS kennen we ook doorlopende leerlijnen vanaf het primair onderwijs.

Aankomend schooljaar heeft het RSG Lingecollege voor het eerst Leonardoleerlingen in de brugklas. Welke stappen moet de school als eerste ondernemen in de begeleiding van hoogbegaafden?

Ik zou me als eerste richten op de aspecten leren, sociale emotionele ontwikkeling en leren leren.

6.2 Conclusies

Zoals ook reeds in mijn stuk genoemd, moet een school bij de begeleiding van hoogbegaafden als eerste rekening houden met onderstaande aspecten:

- Een goede opvang en begeleiding van hoogbegaafden vergt veel expertise, organisatievermogen, creativiteit, enthousiasme en doorzettingsvermogen van de school.
- De begeleiding van hoogbegaafden valt of staat bij het bestaan van voldoende draagvlak onder de medewerkers. Is de cultuur van de school geschikt hiervoor? Met andere woorden, zijn docenten bereid om op een andere manier les te geven, kunnen ze omgaan met leerlingen die wellicht slimmer zijn dan zijzelf etc.?
- In tegenstelling tot wat velen verwachten is bij hoogbegaafden geregeld sprake van onderpresteren, leerproblemen (dyslexie, sociaal isolement etc.), verveling en problemen thuis. Deze groep behoort ook tot zorgleerlingen en vraagt dus extra zorg van de school.
- Zijn er voldoende hoogbegaafde leerlingen aanwezig?

"Op welke wijze kan het RSG Lingecollege zo goed mogelijk aansluiten bij de behoeften van een Leonardoleerling?"

Rekening houdend met de specifieke kenmerken en daarbij horende behoeften van hoogbegaafde leerlingen zoals beschreven in hoofdstuk 2 is de belangrijkste conclusie dat de school zich moet realiseren dat de begeleiding van hoogbegaafden onderwijs op maat is. Zoals het onderzoek 'Onderwijsaanpassingen voor hoogbegaafde leerlingen' concludeert: " Een school die derhalve één onderwijsaanpassing (bijvoorbeeld een plusklas) aanbiedt, zal op een bepaald moment een bepaalde groep leerlingen de kans geven hun bekwaamheden/mogelijkheden te uiten, maar er zullen ook leerlingen zijn die hier niet van profiteren. Maar ook de leerlingen die dat wel doen, hebben wellicht op een ander moment behoefte aan een andere aanpak. Het is daarom van belang dat er binnen een school (of eventueel samenwerkingsverband van scholen) meerdere aanpassingen geboden worden en dat er per leerling gekeken wordt welke aanpassingen op welk moment tot de beste resultaten leiden, zowel op cognitief als op sociaal emotioneel gebied", (Hoogeveen, Van Hell, Mooij, Verhoeven, 2005).

Ik hoop dat het RSG Lingecollege met behulp van dit stuk zelf tot een keuze kan komen over de manier waarop ze de begeleiding van hoogbegaafden invulling willen geven.

6.3 Aanbevelingen

> Zoals Marijke Broodbakker in het interview al aangaf adviseert ze de school zich in beginsel te richten op onderstaande aspecten:

- leren (lesstof speciaal voor hoogbegaafden)
- sociale emotionele ontwikkeling (van hoogbegaafden)
- leren leren (hoogbegaafde kinderen leren vaak top-down i.p.v. bottom-up)

> Het is ook raadzaam om het zelfbeoordelinginstrument die het CPS heeft ontwikkeld in te vullen (bijlage 2). Zo weet je als school waar je nu staat en wat eventuele ontwikkelpunten zijn.

> Leg contacten met een Leonardocollege of een begaafdheidsprofielschool of met Jan Hendrickx of Marijke Broodbakker.

Literatuurlijst

De Boer, G., Bosch-Sthijns, W., Hulsbeek, M., van der Molen, W., Stadhouders-Hamoen, L., Steenbergen-Penterman, N.: ‘ Een goede start in het voortgezet onderwijs voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften’, 2006

De Boer, G.C. en Kamphof, G.J.: ‘ Begaafdheidsprofielscholen’ , Adviesgroep Hoogbegaafdheid CPS Onderwijsontwikkeling en Advies, 2005

Hamstra, D., De Boer, G., Loman, E., Aarntzen, D.: ‘Begaafdheidsprofielscholen PO’, CPS Onderwijsontwikkeling en Advies, 2007

Hoogeveen, Van Hell, Mooij, Verhoeven: ‘Onderwijsaanpassingen voor hoogbegaafde leerlingen; meta-analyses en overzicht van internationaal onderzoek’, 2005

Bonset, H., Ebbers, D. en Wientjes, H. (2005) “ Nederlands voor hoogbegaafde leerlingen”. In: levende talen Tijdschrift, jaargang 5, nummer 2

Mönks, F.J. en Ypenburg, I. (1995), ‘Hoogbegaafde kinderen thuis en op school’, Alphen aan de Rijn

Renzulli, J.S. (ed) (1979). ‘Sample instrument for the evaluation of programs for the gifted and talented.’ Starrs CT (USA), Bureau of educational Research

Groensmit, M: ‘ Onderwijs op maat’, Talent maart 2007

Internetsites

www.leonardostichting.nl: (SLSN) Stichting Leonardo Scholen Nederland, 2009

www.leonardoschool.nl:

www.cps.nl

www.hoogbegaafdheid.nu

www.walburgcollege.nl

Lesprogramma Leonardoschool

In het onderstaande stuk krijgt u een beeld hoe het onderwijs er op de Leonardoschool uitziet en waar het verschilt van het regulier onderwijs. Dit is een onderdeel van het handboek dat wordt aangeboden aan de partnerschool. Dit betekent dat de partner-school ook nog zeggenschap heeft in de precieze invulling van het programma, waardoor van school tot school er verschillen kunnen optreden op detail niveau.

Het kan zijn dat door specifieke groepsindeling (bijv. Groep 3/4/5 en 6/7/8) ervoor gekozen wordt bepaalde vakken een jaar later te starten. Ook kan het programma in de eerste twee jaar van het opstarten van de nieuwe Leonardoschool om organisatorische redenen afwijken van het hieronder gepresenteerde programma. U kunt erop vertrouwen dat we er alles aan doen om dit zo snel mogelijk aan te passen aan het volledige curriculum.

Leerjaar 1 en 2

- starten met leesontwikkeling (taalleeshoek: woordfabriek, stempels, boekjes, letterdozen etc.) en basiscursus computergebruik als basis voor kennisverwerving en kennisverwerking
- sensomotorische training en ontwikkeling schrijfvaardigheid
- omgaan met hoogbegaafdheid
- filosofie voor kinderen
- communicatieve vaardigheden (menselijke emoties en reacties)
- Engels
- leerlijn science (in samenwerking met Hall of Science)
- projecten uit de natuur (in samenwerking met natuur en milieuorganisaties)
- werken met ontwikkelingsmateriaal (blokken, constructie, mozaïek, puzzels etc.)
- muziek, spel, dans, drama, beeldende vorming, lichamelijke ontwikkeling
- rekenen en wiskunde: zie Leonardo-rekenen, ook onderdelen in science
- Leonardo projecten (zie b.v. Kunstproject i.s.m. museum Van Bommel van Dam)
- lessen uit Vooruit en andere methodes voor hoogbegaafde kinderen
- lessen uit bronnenboeken wereldoriëntatie dan wel zelf ontwikkelde projecten, vaak met inschakeling van andere leerbronnen en leeromgevingen buiten school
- Leonardo tijd (instructie taal, rekenen en spelling, wereldoriëntatie ,verrijking, verdieping, keuzeopdrachten, verdiepte instructie)
- start basisvaardigheden denksporten (schaken)
- eigen inbreng kinderen

Lesprogramma Leonardoschool

Leerjaar 3 en 4

- continuering lees-, taal- en reken/wiskunde ontwikkeling
- verder oefenen schrijfvaardigheid en vervolg sensomotorische training voor degenen die dit nog nodig hebben
- omgaan met hoogbegaafdheid
- filosofie voor kinderen
- communicatieve vaardigheden (menselijke emoties en reacties)
- Engels
- leerlijn science (zie groep 1 en 2)
- projecten uit de natuur (zie groep 1 en 2)
- muziek, spel, dans, drama, beeldende vorming, lichamelijke ontwikkeling
- lessen uit Vooruit en andere methodes voor hoogbegaafde kinderen
- wereldoriëntatie (zie groep 1 en 2)
- Leonardo projecten
- computervaardigheid (basisbits)
- spreekbeurten, boekbesprekingen
- Leonardo tijd (zie groep 1 en 2)
- denksporten (schaken, dammen, bridge)
- eigen inbreng kinderen

Lesprogramma Leonardoschool

Leerjaar 5 en 6

- continueren lees-, taal- en reken/wiskunde ontwikkeling
- omgaan met hoogbegaafdheid
- filosofie voor kinderen
- communicatieve vaardigheden (menselijke emoties en reacties)
- leren ondernemen
- leren leren
- Engels
- projecten uit de natuur (zie groep 1 en 2)
- leerlijn science (zie groep 1 en 2)
- wereldoriëntatie (zie groep 1 en 2)
- informatica voor hoogbegaafde kinderen
- Leonardo projecten
- muziek, dans, drama, beeldende vorming, lichamelijke ontwikkeling
- lessen uit Vooruit en andere methodes voor hoogbegaafde kinderen
- spreekbeurten (powerpoint presentaties), leren discussiëren (grote kring-kleine kring, Lagerhuis etc.)
- Leonardo tijd (zie groep 1 en 2)
- denksporten (schaken, dammen, bridge)
- eigen inbreng kinderen

We streven ernaar om in de toekomst de volgende onderdelen een plek te geven:

- Spaans

Lesprogramma Leonardoschool

Leerjaar 7 en 8

- continueren lees-, taal- en reken/wiskunde ontwikkeling
- omgaan met hoogbegaafdheid
- filosofie voor kinderen
- communicatieve vaardigheden (menselijke reacties en emoties)
- leren ondernemen
- leren leren
- informatica voor hoogbegaafde kinderen
- Engels
- leerlijn science (zie groep 1 en 2)
- projecten uit de natuur (zie groep 1 en 2)
- wereldoriëntatie (zie groep 1 en 2)
- Leonardo projecten
- muziek, dans, drama, beeldende vorming, lichamelijke ontwikkeling
- lessen uit Vooruit en andere methodes voor hoogbegaafde kinderen
- presentatie werkstukken, projecten e.d. aan groter publiek (exposities)
- Leonardo tijd (zie groep 1 en 2)
- denksporten (schaken, dammen, bridge)
- eigen inbreng kinderen

We streven ernaar om in de toekomst de volgende onderdelen een plek te geven:

- Spaans

Tot slot

Het Leonardo concept probeert op een geheel eigen wijze aan te sluiten bij de capaciteiten en belangstelling van hoogbegaafde kinderen.

Kernwoorden van de Leonardo scholen zijn:

Ruimte *Uitdaging* *Plezier*

~~Bijlage 1~~ Aangepaste versie van het Zelfbeoordelingsinstrument PO

Thema 1: Organisatie en beleid

Standaarden	Indicatoren	(Zelf)-beoordeling -- - + ++	Ontwikkelpunt Ja nee
1. Er is een visie op onderwijs en leren van hoogbegaafde leerlingen.	▪ In het schoolplan is de visie op onderwijs in het algemeen en voor hoogbegaafde leerlingen in het bijzonder beschreven.	0 0 0 0	0 0
	▪ In het schoolplan staat beschreven op welke wijze de school onderwijs en begeleiding afstemt op de pedagogische- en didactische behoeften van hoogbegaafde leerlingen. Beschreven is welke keuze de school hierin heeft gemaakt, bijvoorbeeld het "draaideur-model", compacten, verrijken en/of Plusklassen.	0 0 0 0	0 0
	▪ In de schoolgids is de visie op onderwijs in het algemeen en voor hoogbegaafde leerlingen in het bijzonder beschreven.	0 0 0 0	0 0
	▪ Het beleid toegespitst op HB-leerlingen, maakt integraal onderdeel uit van het algemene schoolbeleid.	0 0 0 0	0 0
	▪ De theoretische uitgangspunten die de school hanteert als het gaat om onderwijs en begeleiding van hoogbegaafde leerlingen, zijn helder.	0 0 0 0	0 0
2. Er is een actieplan/plan van aanpak of protocol voor het leren van hoogbegaafde leerlingen.	▪ Er is in een plan duidelijk aangegeven welke doelen de school heeft met betrekking tot hoogbegaafde leerlingen en hoe deze doelen gerealiseerd gaan worden.	0 0 0 0	0 0
	▪ Er is geld/ budget beschikbaar voor de uitvoering van dit plan.	0 0 0 0	0 0
	▪ Van dit plan wordt de voortgang gemeten en worden de resultaten geëvalueerd.	0 0 0 0	0 0
	▪ Het bevoegd gezag (bestuur) en de ouders worden aan de hand van het sociaal jaarverslag (minimaal) jaarlijks geïnformeerd en met hen wordt de voortgang besproken (gebeurt nu in de praktijk (bijna) nooit)!	0 0 0 0	0 0
3. De school kent flexibele leerarrangementen.	▪ Er zijn verschillende aanvullingen op het curriculum mogelijk.	0 0 0 0	0 0
	▪ De school heeft ervaring om voor groepen of voor individuele leerlingen eigen leerdoelen en trajecten op te stellen.	0 0 0 0	0 0
	▪ Groeperingsvormen zijn flexibel.	0 0 0 0	0 0
	▪ De school kan omgaan met verschillen tussen leerlingen	0 0 0 0	0 0
4. Het leerkrachtenteam als geheel is bekend met en staat positief tegenover inspanningen gericht op het onderwijs aan HB-leerlingen.	▪ Er is commitment voor investeren in voorzieningen voor HB-leerlingen.	0 0 0 0	0 0
	▪ Leerkrachten kunnen HB-leerlingen herkennen/ signaleren.	0 0 0 0	0 0
	▪ Leerkrachten kunnen HB-onderpresteerders herkennen/signaleren en erkennen	0 0 0 0	0 0
	▪ Leerkrachten kennen de mogelijkheden die de school biedt aan deze leerlingen.	0 0 0 0	0 0
5. Er is een groep leerkrachten met specifieke taken voor HB-leerlingen.	▪ De ib'er coördineert e.e.a.	0 0 0 0	0 0
	▪ Enkele leerkrachten zijn inzetbaar als tutor (omschrijving).	0 0 0 0	0 0
	▪ Enkele leerkrachten zijn inzetbaar als persoonlijk mentor (omschrijving).	0 0 0 0	0 0
	▪ Er is sprake van scholing (intern of extern) van leerkrachten.	0 0 0 0	0 0
	▪ Er is een specialist hoogbegaafdheid (gifted teacher)	0 0 0 0	0 0
6. Er zijn samenwerkingsrelaties met instanties buiten de school.	▪ In het schoolplan is beschreven welke relaties er zijn met externe instanties zoals: vervolgopleidingen, instellingen	0 0 0 0	0 0
	▪ Leerlingen kunnen buiten de school deelnemen aan onderwijs bijv. op het voortgezet onderwijs, bovenschoolse plusklassen etc.	0 0 0 0	0 0
	▪ Beschreven is welke relaties er zijn, op welke wijze leerlingen hiervoor in aanmerking komen, wat het voordeel is voor leerlingen, welke leerjaren en vakinhouden het betreft etc.	0 0 0 0	0 0

© 2007 CPS

Thema 2: Onderwijs en leren

Standaarden	Indicatoren	(Zelf)-beoordeling --	-	+	++	Ontwikkelpunt Ja	nee
1. Er is een aangepast en uitgebalanceerd curriculum voor alle leerjaren en alle onderdelen van het onderwijsaanbod.	▪ Binnen een leerjaar (cq. groepen) is ruimte om extra onderdelen aan het curriculum toe te voegen.	0	0	0	0	0	0
	▪ Binnen een leerjaar (cq. groepen) is ruimte om onderdelen uit het curriculum te schrappen.	0	0	0	0	0	0
	▪ Binnen de vakken zijn mogelijkheden voor verdieping en verbreding.						
	▪ Binnen de vakken zijn mogelijkheden om onderdelen te schrappen of comprimeren.	0	0	0	0	0	0
	▪ HB-leerlingen kunnen, indien wenselijk, werken met individuele leervragen met eigen doelen	0	0	0	0	0	0
	(over onderdelen van het onderwijsaanbod en/of leerjaren heen).	0	0	0	0	0	0
2. Er is sprake van een variatie in instructie, didactiek, werk- en groeperingsvormen.	▪ Leerkrachten zijn competent in het toepassen van instructie en didactiek passend bij de leer- en denkstrategieën van HB-leerlingen.	0	0	0	0	0	0
	▪ Er wordt een variatie aan werkvormen gehanteerd.	0	0	0	0	0	0
	▪ Er wordt een variatie aan groeperingsvormen gehanteerd.	0	0	0	0	0	0
	▪ In werk- en/ of groeperingsvormen wordt rekening gehouden met verschillende leerstijlen en strategieën.	0	0	0	0	0	0
	▪ Hierbij wordt uitgegaan van en beoordeeld op realistische en haalbare doelen.	0	0	0	0	0	0
3. Er is een leerlingvolgsysteem waarmee leervorderingen en gedragsontwikkelingen in kaart kunnen worden gebracht.	▪ De school heeft een (geautomatiseerd) leerlingvolgsysteem.	0	0	0	0	0	0
	▪ De school hanteert een systematiek voor het in kaart brengen van leer- en gedragsontwikkelingen en vorderingen.	0	0	0	0	0	0
	▪ Leerlingen kunnen werken met een portfolio om eigen leervragen en vorderingen zichtbaar te maken.	0	0	0	0	0	0
4. Er is sprake van een klimaat waarin waardering is voor het leveren van (intellectuele) prestaties.	▪ Er is een sfeer waarin de mentor/leerkrachten de leerlingen (ook bij goede resultaten) uitdagen hun talenten te ontplooien.	0	0	0	0	0	0
	▪ De sfeer tussen leerlingen onderling is zodanig dat het leveren van prestaties, versnellen of verdiepen volledig geaccepteerd wordt.	0	0	0	0	0	0
	▪ De resultaten van activiteiten gericht op verdieping of verbreding worden gewaardeerd en zichtbaar gemaakt (beoordeling op rapport, portfolio).	0	0	0	0	0	0
	▪ De school is zichtbaar aanwezig in competities of andere evenementen waarin de prestaties van leerlingen gemeten worden aan die van anderen (o.a. Toptoets, Internationale Wiskunde Kangoeroe (groep 5 t/m 8) etc.).	0	0	0	0	0	0
5. Beschikbaarheid van leermiddelen, voorzieningen en ICT.	▪ Er zijn materialen en leermiddelen beschikbaar voor leren naast het reguliere curriculum.	0	0	0	0	0	0
	▪ Er zijn computers, software en internetmogelijkheden beschikbaar voor leren naast het reguliere curriculum.	0	0	0	0	0	0
	▪ Leerkrachten zijn competent in het inzetten van extra leermiddelen, voorzieningen en ICT.	0	0	0	0	0	0
	▪ Er zijn ruimtes (studienissen, stiltelokalen, leertuinen, mediatheek, etc.) beschikbaar voor leren naast het reguliere curriculum.	0	0	0	0	0	0
	▪ Er is programmatische ruimte *(projecturen, dagdelen, periode)* beschikbaar voor leren naast het reguliere curriculum.	0	0	0	0	0	0
	▪ Er is een mogelijke doorgaande leerlijn m.b.t. tot hoogbegaafdheid naar vo	0	0	0	0	0	0
	▪ Er is ruimte voor buitenschoolse activiteiten, externe gastdocenten etc.	0	0	0	0	0	0
6. Om optimaal leren en continuïteit in de (leer) ontwikkeling voor HB-leerlingen mogelijk te maken,	▪ Met vo-scholen bestaan afspraken over de opvang van 'uitgeleerde basisschoolleerlingen'.	0	0	0	0	0	0
	▪ Met het voortgezet onderwijs is een relatienetwerk opgebouwd onder andere ten behoeve van volgen van studieonderdelen etc.	0	0	0	0	0	0

participeert de school in regionale netwerken.	▪ Met de omgeving van de school (o.a. bedrijfsleven) zijn contacten voor 'buitenschools leren'.	0 0 0 0	0 0

Thema 3: Zorg en begeleiding

Standaarden	Indicatoren	(Zelf)-beoordeling --	-	+	++	Ontwikkelpunt Ja	nee
1. De identificatie van leerlingen met betrekking tot hoogbegaafdheid en zorg is op orde.	▪ De school heeft *structurele* relaties met een schoolbegeleider, schoolpsycholoog/ orthopedagoog die (ook) ervaren is op diagnostiek hoogbegaafde lln	0	0	0	0	0	0
	▪ Deze functionaris neemt deel aan intervisie of scholingsmomenten met betrekking tot hoogbegaafdheid.	0	0	0	0	0	0
	▪ Er wordt gebruik gemaakt van een spectrum van gekwalificeerde testen, identificatie-, signalerings- en diagnose-instrumenten.	0	0	0	0	0	0
	▪ De procedure van aanmelding tot en met plaatsing is op orde.	0	0	0	0	0	0
	▪ Op de basisschool is een onderwijskundig rapport beschikbaar met op HB-leerlingen toegesneden informatie.	0	0	0	0	0	0
2. De zorgstructuur is (mede) gericht op zorg aan HB-leerlingen.	▪ In het zorgplan is beschreven op welke wijze de zorg voor hoogbegaafde leerlingen is gerealiseerd.	0	0	0	0	0	0
	▪ De ib'er/bouwcoördinator/specialist hoogbegaafdheid, is verantwoordelijk voor de samenhang en afstemming van het geheel aan zorg, ook naar ouders toe.	0	0	0	0	0	0
	▪ De HB-leerling kan een beroep doen op specialistische begeleiding door een persoonlijk mentor.	0	0	0	0	0	0
	▪ De HB-leerling kan een beroep doen op specialistische begeleiding t.b.v het "leren leren"	0	0	0	0	0	0
	▪ De HB-leerling kan een beroep doen op specialistische begeleiding t.b.v. onderpresteerders.	0	0	0	0	0	0
	▪ De HB-leerling met gedragsproblemen kan gerichte begeleiding krijgen passend bij de problematiek	0	0	0	0	0	0
	▪ De HB-leerling kan een beroep doen op specialistische begeleiding ten behoeve van ontwikkelingsstoornissen (PDD-NOS)	0	0	0	0	0	0
3. Er zijn duidelijke procedures voor herkenning, signalering en afstemming van (behoefte aan) zorg.	▪ Er vinden (minimaal 3 x per jaar) leerlingbesprekingen plaats, die leiden tot zorgafspraken.	0	0	0	0	0	0
	▪ Er vinden (les)observaties plaats.						
	▪ Het behoort tot de (zorg)cultuur van de school om te erkennen dat ook HB-leerlingen zorg nodig (kunnen) hebben.	0	0	0	0	0	0
	▪ Er is bereidheid om talent de ruimte te geven.	0	0	0	0	0	0
	▪ Er zijn relaties met instellingen of deskundigen buiten de school (3e lijns zorg) waarop een beroep gedaan kan worden.	0	0	0	0	0	0
4. Er is sprake van een geïntegreerde aanpak.	▪ Leerkrachten zijn competent in het geven van specifieke begeleiding aan hoogbegaafde zorgleerlingen (met behulp van ondersteuning van de specialist hoogbegaafdheid).	0	0	0	0	0	0
	▪ Begeleiding vindt voor het grootste deel in de les plaats.	0	0	0	0	0	0
	▪ Leerkrachten kunnen werken met handelingsplannen.	0	0	0	0	0	0
	▪ Er is binnen de school een professionaliseringsbeleid ten behoeve van de geïntegreerde aanpak.	0	0	0	0	0	0
	▪ Er is ruimte en tijd om(ook) hb-leerlingen met "ontwikkelingsgelijken" te laten werken	0	0	0	0	0	0

© 2007 CPS

Thema 4: communicatie met ouders, leerlingen en omgeving

Standaarden	Indicatoren	(zelf-)beoordeling --	-	+	++	Ontwikkelpunt ja	nee
1. Scholen in de omgeving zijn op de hoogte van de (on)mogelijkheden van de school met betrekking tot HB-leerlingen.	▪ Peuterspeelzalen en kindercentra weten van het profiel van de school en wat zij hiervan mogen verwachten.	0	0	0	0	0	0
	▪ PO-scholen in de omgeving weten wanneer zij een beroep kunnen doen op de expertise vanuit de school.	0	0	0	0	0	0
	▪ PO-scholen weten welke opvangmogelijkheden de school biedt (bijv. plusklassen).	0	0	0	0	0	0
	▪ Procedures voor tussentijdse aanmelding zijn helder.	0	0	0	0	0	0
	▪ Er zijn schooloverstijgende afspraken tussen scholen m.b.t (hoog)begaafdheid	0	0	0	0	0	0
2. Leerlingen zijn op de hoogte van de (on)mogelijkheden van de school met betrekking tot HB-leerlingen.	▪ Leerlingen weten welke planningsruimte zij kunnen benutten.	0	0	0	0	0	0
	▪ Leerlingen weten van welk inhoudelijk aanbod gebruik gemaakt kan worden.	0	0	0	0	0	0
	▪ Leerlingen weten welke voorzieningen binnen en buiten de school zij kunnen benutten (mediatheek, ICT, vo-scholen etc.).	0	0	0	0	0	0
3. Ouders zijn betrokken bij de leerlingen en de school.	▪ Ouderbetrokkenheid is zichtbaar gemaakt in de schoolgids.	0	0	0	0	0	0
	▪ Ouders wordt om feedback gevraagd.	0	0	0	0	0	0
	▪ Ouders geven feedback op ontwikkelingen met betrekking tot hoogbegaafdheid binnen de school.	0	0	0	0	0	0
	▪ Ouders weten wat zij met betrekking tot hoogbegaafdheid van de school mogen verwachten.	0	0	0	0	0	0
	▪ Ouders spelen een actieve rol in de voorlichting naar andere ouders (bijvoorbeeld workshops, voorlichting, uitwisseling, ervaringen).	0	0	0	0	0	0

© 2007 CPS

Thema 5: Kwaliteitsverbetering en borging

Standaarden	Indicatoren	(zelf-)beoordeling --	-	+	++	Ontwikkelpunt Ja	nee
1. Er is een klimaat en sfeer van verbeteren en vieren van successen.	▪ Doelen worden zodanig geformuleerd dat vastgesteld kan worden of ze behaald zijn.	0	0	0	0	0	0
	▪ Behaalde doelen worden binnen het team zichtbaar gemaakt.	0	0	0	0	0	0
	▪ Successen worden gedeeld, en niet bereikte doelen worden ook in het team besproken.	0	0	0	0	0	0
	▪ Wanneer doelen niet gerealiseerd worden, vindt analyse van het proces met leerlingen plaats en worden acties geformuleerd.	0	0	0	0	0	0
	▪ Wanneer doelen niet gerealiseerd worden en uit de analyse duidelijk is geworden waaraan dit ligt, dan wordt een verbeterplan opgesteld	0	0	0	0	0	0
	▪ Het schoolplan speelt een belangrijke rol in de voortgaande kwaliteitsverbetering.	0	0	0	0	0	0
2. De school draagt bij aan de kwaliteit van het landelijk netwerk van begaafdheids-profielscholen.	▪ De school is aanwezig bij bijeenkomsten van het netwerk.	0	0	0	0	0	0
	▪ De school is 'zichtbaar betrokken' bij discussies over inhoud of organisatie van het netwerk.	0	0	0	0	0	0
	▪ De school is betrokken bij de uitvoering van (collegiale) visitaties.	0	0	0	0	0	0
3. Het landelijk netwerk van begaafdheidsprofielscholen draagt bij aan de kwaliteitsverbetering en borging van het begaafdheids-profiel.	▪ Het landelijk netwerk geeft impulsen tot kwaliteitsverbetering.	0	0	0	0	0	0
	▪ Het landelijk netwerk draagt bij aan het handhaven of borgen van kwaliteit.	0	0	0	0	0	0
	▪ Het landelijk netwerk draagt kennis uit naar de samenleving en politiek over hoogbegaafdheid	0	0	0	0	0	0

© 2007 CPS

Thema 6: Profijt voor andere leerlingen

Standaarden	Indicatoren	(zelf-)beoordeling --	-	+	++	Ontwikkelpunt Ja	nee
1. De school kent een flexibele planning (van dag/week).	▪ Er is sprake van een variatie in 'soorten' van uren, zoals blokuren en gewone uren, dagdelen, verplicht of facultatief, zelfstudie, enzovoort.	0	0	0	0	0	0
	▪ Leerkrachten hebben mogelijkheden om de dag- weekplanning flexibel in te richten.	0	0	0	0	0	0
	▪ Leerlingen hebben mogelijkheden om de dag- weekplanning flexibel in te richten.						
	▪ Leerlingen kunnen gebruik maken van groepsoverstijgende activiteiten	0	0	0	0	0	0
		0	0	0	0	0	0
2. Er is een uitgebreide zorgstructuur.	▪ Voor alle leerlingen functioneert een systeem van signalering van zorgbehoeften.	0	0	0	0	0	0
	▪ Er worden doelen en actiepunten geformuleerd en vastgelegd in een handelingsplan.	0	0	0	0	0	0
	▪ Bij de uitvoering van het handelingsplan zijn (indien van toepassing) meerdere leerkrachten betrokken.	0	0	0	0	0	0
3. Er is een ruime variatie aan toegepaste werk- en groeperingsvormen.	▪ Leerkrachten zijn gewend om met verschillen tussen leerlingen om te gaan door verschillende instructie, werk- en groeperingsvormen toe te passen.	0	0	0	0	0	0
	▪ Leerlingen hebben de mogelijkheid om een vorm te kiezen die het beste past bij hun eigen leerstijl en -strategie.	0	0	0	0	0	0
4. De school communiceert intensief met organisaties en instellingen in de omgeving.	▪ Er zijn contacten met vervolgonderwijs ten behoeve van projectonderwijs en studieonderdelen.	0	0	0	0	0	0
	▪ Met de omgeving van de school zijn contacten voor 'buitenschools' leren.	0	0	0	0	0	0

© 2007 CPS

Wat doet het USG om hoogbegaafde leerlingen te motiveren en om onderpresteren te voorkomen: het Begaafdheidsprofiel van het Utrechts Stedelijk Gymnasium.

Typering van het begaafdheidsprofiel van het Utrechts Stedelijk Gymnasium._Het USG is een categoraal gymnasium met ruim 600 leerlingen.
Algemeen
• goed mentoraat met aandacht voor het leren leren èn aandacht voor de persoonlijke ontwikkeling van de leerling.
• Alle leerlingen worden in de 1e klas getest (IST, FES, SVL). Deze test worden besproken met de mentoren en vormen mede de basis van de begeleiding van de leerling._
• Er is een goede leerlingbegeleiding voor hoogbegaafde leerlingen (Hb-leerlingen):_- geleid zelfmanagement_- POP, een cursus voor onderpresteerders in de onderbouw_- TOP, een cursus voor onderpresteerders in de 4e (en eventueel nog in de 5e) klas _- Faalangstreductietraining
• Er is ruimte voor leerlingen die topsport beoefenen en voor leerlingen met grote muzikale talenten
• Er is ruimte en de mogelijkheid om maatwerk te bieden
• Cambridge Engels
• Differentiatie binnen de vakken. Te denken valt hierbij aan Compacten, open onderzoek (o.a. voor Sk, ANW, Na, Bi), de mogelijkheid om buiten de lessen te werken aan opdrachten, Project 'Gs-differentiatie binnen de klas' in klas 1, enz.

Activiteiten voor (hoog)begaafde leerlingen

Mede op basis van de tests worden de leerlingen uitgenodigd om deel te nemen aan:
• Compacten en Verrijken (C&V). Ook het advies van de mentor en de vakdocent of een verzoek van de leerling zelf maakt deelname aan C&V mogelijk, na goedkeuring van de mentor en de ouders. C&V vindt plaats in de klassen 1, 2 en 3 (De meeste deelnemers zijn 1e klassers. In totaal doen 95 leerlingen mee. Dit is ruim 26% van alle leerlingen in de klassen1, 2 en 3)
• Hiernaast vinden er nog allerlei activiteiten plaats waarin de leerlingen kunnen (en willen!) excelleren:_- Spaans_- Deelname aan JCU (Junior College Utrecht aan de RU Utrecht)_- Deelname aan het Lap-top project (RU Leiden)_- Deelname aan wedstrijden zoals Think Quest, Profielwerkstukken, Olympiades, ed._- Open atelier ('kunstactiviteiten' op donderdag)_- Maatschappelijke stages_- Activiteiten ivm.werkstukken aan verschillende universiteiten_- Rectors League_- Toneel (met enorm veel aanmeldingen voor de audities)_- Muziekavonden (klassiek en pop)_- Schoolkoor_- Internationalisering; er vinden uitwisselingen plaats met Tsjechië, Duitsland, Italië, deelname aan het CLIC (Europees project), Internationaal scholieren concert_- Debatclub: debattrainingen met succesvolle wedstrijden (MEP, NKO, Dutch Debating, Intergymnasiaal debattoernooi.)_- Deelname aan het LAKS_- Leerlingparticipatie in_technisch team, horecateam, schoolkrant, muziekcommissie, kunstteam, milieuteam, leerlingenraad, schoolkrant._- Leerling-mentoren: 5e klas leerlingen assisteren de mentor in de eerste klas door o.a. het geven van bijlessen (3 leerlingmentoren per eerste klas)_- Themadagen_- De werkweken hebben een actief en uitdagend programma:_1e klas: Terschelling; Ak, Gs, Bi;_5e klas: Rome; Klt, KCV, CKV._-De Schoolstrijd biedt alle leerlingen de kans te excelleren op allerlei terreinen.